

Obraz powstania w getcie warszawskim na podstawie książki Hanny Krall „Zdążyć przed Panem Bogiem”

„Zdążyć przed Panem Bogiem” to książkowy reportaż autorstwa Hanny Krall. Centralną postacią dzieła jest Marek Edelman, jeden z przywódców powstania w getcie warszawskim (1943). Edelman przedstawia motywację, jaka kierowała żydowskimi powstańcami. W większości zdawali sobie sprawę, że ich działania nie mają szans na sukces. Do kwietnia 1943 roku udało im się zdobyć tylko niewielką ilość pistoletów i nieco ładunków wybuchowych. Niemcy dysponowali czołgami, artylerią i lotnictwem. Skąd więc decyzja o powstaniu? Młodzi Żydzi z ŻOB (Żydowskiej Organizacji Bojowej) wiedzieli, że idą na śmierć. Mieli jednak świadomość, iż tej i tak nie uciekną. Mogli zginąć z bronią w ręku lub umrzeć w komorach gazowych – decydując się na pierwsze rozwiązanie, liczyli, że choć przez chwilę odzyskają godność, którą Niemcy przez lata odbierali Żydom.

Edelman w przejmujący sposób odmalowuje portrety swoich przyjaciół z ŻOB. Demitologizuje ich, ale w ten sposób zwraca im ludzki wymiar, którego nie mają pomniki. Dzięki opowieściom Edelmana uświadamiamy sobie, że ŻOB tworzyli zwykli, młodzi ludzie – niemal dzieci. Tym większy szacunek budzi ich heroizm i determinacja.

Walki opisane w „Zdążyć przed Panem Bogiem” niewiele mają w sobie z filmów wojennych. Niewiele w nich triumfów, dużo zaś strachu, bólu i ukrywana się wśród gruzów. Młodzi Żydzi nie przeszli wojskowych szkoleń, więc rzadko trafiają celnie. Dominującym uczuciem wydaje się rozpacz – rozpacz spowodowana śmiercią kolejnych przyjaciół i świadomością niemieckich triumfów. Ci, którym udało się przeżyć, na zawsze naznaczeni zostali wspomnieniami o krzyku umierających towarzyszy.

Marek Edelman odbrażawia powstanie w getcie. Jednak paradoksalnie, owo odbrażowanie sprawia, iż zryw ten staje się dla nas istotniejszy. Widząc ludzi wymiar żydowskich bojowników, lepiej rozumiemy ich dylematy i marzenia. Zdajemy sobie sprawę, jak podobni byli do nas samych ci młodzi ludzie, którzy trafili do piekła, jakim była hitlerowska Europa.